

ČEHOV I TOLSTOJ U GOSTIMA KOD SILVIJE MONFORT

Predstava *Čehov je Tolstoju rekao zbogom* Mire Gavrana u Parizu, ožujak 2007.

PREMIJERE

FESTIVALI

Visokoprofesionalno, precizno, iznimno uvjerljivo i profinjeno uprizoren je tekst *Čehov je Tolstoju rekao zbogom*, najprevođenijega i najizvođenijega hrvatskog dramskog pisca Mire Gavrana, u Kazalištu Silvije Monfort¹ u Parizu. Premijerna izvedba bila je 7. ožujka ove godine, a predstava je kontinuirano ostala na repertoaru do kraja travnja, ostvarivši više od četrdeset ponovljenih izvedbi.

TEMAT

Kazalište Silvije Monfort nalazi se na rubu Parka Georges-a Brassensa u petnaestom pariškom okrugu i ima status gradskoga kazališta, zanimljivu povijest i intrigantan repertoar. Nosi ime kulturne francuske kazališne umjetnice, rođene kao Silvia Favre-Bertin 1923. u Ulici Elzévir, u četvrti Marais u Parizu. Bila je kćerka kipa Charlesa Favre-Bertina, vrlo rano ostaje bez majke, a otac je šalje u internat. Srednju školu (Lycée Victor Hugo) završava kao briljantna učenica, pohađa glumačke tečajeve, a još kao maloljetna djevojka postaje sudionicom francuskoga pokreta tijekom Drugoga svjetskog rata. Godine 1943., zahvaljujući susretu s Robertom Bressonom, debitira na filmu u *Andelima grijeha* pod imenom Silvia Monfort, imenom koje od tada postaje njezino.

IZ STRANIH ČASOPISA

TEORIJA

IZ POVIJESTI

NOVE KNJIGE

DRAME

Iako glumi u mnogim filmovima (ističu se uloge u *Jadnicima* i *Objašenjaku* Jean-Paula Chamoisa, *Kratkom šiljku* Agnès Varda, *Dvoglavom orlu* Jeana Cocteaua, *Strci među ženama* Alexa Jofféa), njezina vokacija bilo je kazalište. Prepoznata kao velika glumica, osobito tragetkinja, odigrala je sedamdesetak značajnih uloga u uprizorenjima klasičnih i suvremenih dramskih pisaca poput Sofokla, Racinea, Corneillea, Kleista, Schillera, Beaumarchaisa, Shakespearea, Shawa, Garcije Lorce, Claudela, Supervillea, Clavela, Audibertija, Dürrenmatta,

Bettija, Tennesseeja Williamsa... Neke od tih izvedbi čine vrhunce povijesti francuskoga kazališta i slavne su, poput one u produkciji Théâtre National Populaire i festivala u Avignonu, gdje je Silviji Monfort 1956. u Corneilleovu *Cidu* partner bio Gérard Philippe.

Šezdesetih godina pisac i redatelj Jean Danet osnovala je i vodio les Tréteaux de France (Francusko sajmišno kazalište), a radilo se o pokretnom šatoru koji je omogućavao igranje predstava i u onim gradovima koji nemaju kazališnu zgradu. Silvia Monfort strastveno je sudjelovala u tom iskustvu kulturne decentralizacije igrajući svaku večer u drugome gradu i ustrajući na promoviranju novih tekstova (poput *Iznenada prošloga ljeta* Tennesseeja Williamsa, *Obzirne bludnice* Jean-Paula Sartrea, *Rosenbergovi ne moraju umrijeti* Alaina Decauxa), uz stalno održavanje klasičnoga repertoara.

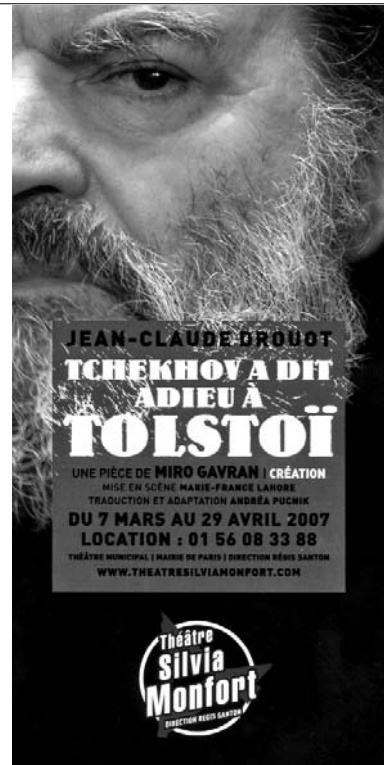
Godine 1972. Jacques Duhamel, ondašnji ministar kulture, predložio je Silviji Monfort samostalno vođenje kazališta i ona odabire parišku četvrt Marais, koju je dobro poznavala iz svoga djetinjstva. Tako postaje direktoricom le Carré Thorigny, na mjestu bivšega skladišta starog željeza te ondje stvara pravu malu kulturnu tvornicu, stalno u potrazi za novim i različitim predstavama u kojima su se izmjenjivali glumci, plesači, glazbenici i madiioničari. Ali 1974. stara je zgrada određena za rušenje pa se Silvia Monfort seli i osniva novo mjesto kulturne živosti zvano Nouveau Carré Silvia Monfort u kazalištu Gaieté lyrique, 66 rue de Réaumur. U toj golemoj ruševnoj zgradi, pozornica je iz sigurnosnih razloga pretvorena i u scenu i u gledalište, a Silvia Monfort, željna predstaviti publici nove forme, ali i stvarati popularno kazalište, ugošćavala je različite umjetnike: od buto predstava do baleta Russillo, od pop-rock koncerata do

predstava za djecu, organizirala je izložbe, plesna natjecanja, razgovore. Godine 1977. trebalo je zatvoriti kazalište zbog neophodne obnove zgrade i Silvia Monfort se povlači u Jardin d'Acclimatation u Bulonjsku šumu, ali već dvije godine kasnije otvoren je Carré Silvia Monfort (znan i kao Carré de Vaugirard), montažno kazalište u obliku šatora, podignuto na mjestu bivše klaonice konja u Ulici Brancion. Iako živopisan, s tamnoplavim krovom koji je dopuštao najrazličitije varijacije svjetlosnih efekata i platoon za igru veličine 150 m², osvjetljena s više od 100 projektorata, što je osiguravalo savršenu vidljivost iz bilo kojega kuta dvorane, šator ni iz daleka nije bio idealno mjesto za kazalište: bubnjanje kiše po stropu koji je pritom i klepetao na vjetru, prekrivajući glasove glumaca, kao i neadekvatno grijanje bili su samo najvidljiviji dio tehničkih problema. Silvia Monfort je nevjerojatnom energijom i kreativnošću vodila taj predstavljajući prostor više od deset godina te je raznolikošću predstava, igranjem u svako doba dana i noći po raznoraznim cijenama ulaznica privukla velik broj publike usprkos udaljenosti ovoga netipičnoga kazališnog prostora od četvrti uobičajenih za smještaj kazališta. Tako je zadržala nedvojbeno poštovanje.

Godine 1986. zajedno s arhitektom Claudeom Parentom započinje projekt transformacije platnenoga šatora u pravo kazalište od čvrstoga materijala, kao prioritet ističući vizualnu, akustičku i smještajnu udobnost publike te dobiva potporu tadašnjega gradonačelnika Pariza Renée Galy-Dejeana i neophodnih gradskih financijera.

Dana 7. ožujka 1989. Silvia Monfort piše: *Bit će to moje kazalište. Doista nevjerojatno! Ne poznajem nikoga živoga kojem je sagrađeno vlastito kazalište, pod njegovim imenom i po njegovoj mjeri.*²

Na žalost, nije doživjela vidjeti kazalište dovršenim, jer umire u svojoj šezdeset osmoj godini od raka pluća. Te 1991., buduće kazalište, koje je arhitektonski sačuvalo sjećanje na oblik šatora, bilo je još daleko od dovršenja, a uprava grada Pariza ponudila ga je kazališnom redatelju Régisu Santonu na upravljanje. Pasionirani kazališni čovjek Régis Santon radove prema projektu Silvije Monfort dovršava u rekordnom roku, omogućivši prijem publike već početkom 1992., a on i danas vodi i programski usmjerava kazalište pluridiscipli-

narnošću, tako dragoj njegovoj utemeljiteljici, predstavljajući premijerno u svakoj sezoni jednu klasičnu i jednu suvremenu predstavu, kao i brojne glazbene, plesne, multimedijalne i druge izvedbe.

U sezoni 2006./2007. odigrana je, dakle, u Kazalištu Silvije Monfort, kao predstavnica suvremenoga dijela repertoara drama Mire Gavrana, *Čehov je Tolstoju rekao zbogom* u sjajno pogodnom i francuskoj publici suptilno prelagodenom prijevodu Andreje Pučnik.

Iz svakoga pak detalja inscenacije vidljivo je da se Marie-France Lahore, redateljica drame, studiozno i nadahnuto pripremala za ovu predstavu. U svom tekstu u programskoj cedulji ona kaže:

Trebalo se usuditi poslužiti se dvojicom grdosija ruske literature kao protagonistima dramskog teksta kako je to učinjeno u drami Čehov je Tolstoj rekao zbogom. Radi li se o samosvijesti ili preuzetnosti? Ono što je izvjesno jest to da je Miro Gavran postigao iznimno zanimljiv rezultat na dramaturškom planu na kojem se mi ješaaju stvarno i izmišljeno. A jesu li Čehov i Tolstoj bili toliko suprotstavljeni? Čitamo li određene postojeće spise, čini se da su jedan drugoga jako poštovali i bili bliski u odgovorima na većinu pitanja. (...) Njihov odnos prema ženama, je li doista bio dijametralno suprotan? (...) Čehov i Tolstoj, jesu li se uopće susreli? Da, susreli su se, ali Miro Gavran smješta dramu u 1890., a njihov se stvarni susret zbilo 1895., dok su se Čehov i Olga upoznali 1898., u doba kada Tolstoj vodi asketski život. Dakle, u Gavranovoj drami susret dvaju parova potpuno je izmišljen. Na planu smo potpune fikcije.

Upravo tako Marie-France Lahore i režira ovaj tekst. Kao mogući susret, možda odsanjan, možda odsanjan, blago nerealističan.

Dok se publika smješta u gledalište, čuje se cvrkut ptica, pozornica nije osvijetljena, ali se nazire scenografija koju potpisuje Marielle Spalony, a koju čine tamni visoki portali i zid u pozadini s tri prozora privorenih bijelih drvenih žaluzina kroz koje se probija jarko "dnevno", "sunčano" svjetlo i ostavlja na podu pozornice svjetlosne ornamente. Uvedeni smo u atmosferu ladanja.

Predstava počinje ulaskom sluge Mihajla, a koji se u drami Mire Gavrana tek jednom spominje, dok u redateljskoj koncepciji Mari-France Lahore postaje lik bez teksta, nijemi svjedok susreta u dači u Jasnoj poljani, bračnih parova Tolstoj i Čehov. On u uvodnom prizoru pije iz boce neko prozirno piće (nismo u dvojbi je li to voda ili votka), a scena se osvjetljava i boja kulisa pretvara iz tamnosive u svijetlosivu, dok povremeni zuj komaraca smjenjuje pjev ptica. I tišina. Sluga Mihajlo, kojega utjelovljuje glumac Thomas Dewynter, strpljivo čeka naredbe gospodina i gospode Tolstoj. Pomaže u razmještanju jednostavnih kulisa (stola, stolica) i uglavnom je pasivan promatrač, tek jednom se nasmije okršaju bračnoga para kojem služi, ali biva ukoren i otkršen. No, on je svjedok, čak štoviše, nama, publici, nekakav dodatan jamac da se događaj zbilo ili da ga je možda on sam izmislio...

Najslavniji protagonist drame Lav Nikolajevič Tolstoj, u nijansiranoj, emotivnoj i fizički moćnoj interpretaciji zvijezde francuskoga glumišta Jean-Claudea Drouota, nemarno je odjeven u spavaću halju ili običnu, dnevnu /radnu košulju i hlače, a njegova supruga Sofija, u interpretaciji jasne, izravne i čvrste Mari-France Santon, pomno je dotjerana u utegnutu haljinu i nosi jahači bič u ruci.

Sva odjeća glumaca i glumica u predstavi u svijetlim je tonovima, gotovo bjelčastim, a tu nenametljivu, ali i te kako scenski vidljivu i dojmljivu kostimografiju potpisuje Catherine Caldry. Tovrsnoj nenametljivosti, a scenski upečatljivoj vidljivosti pridružuje se i oblikovanje svjetla Daniela Moliniera.

Odličnom i uigranom paru Tolstojevih u predstavi skladno i uvjerljivo parira mlađi par: Anton Pavlovič Čehov i supruga mu Olga u svom prvom pojavljivanju utrčavaju na scenu zagrljeni, ljube se i ne skrivaju svoju mladenačku nestrpljivost i požudu. Kasnije naziremo da možda vode ljubav na bijeloj postelji koju čine bijeli veliki jastuci i prozirno bijeli baldahin/zastor koji se spušta sa stropa do poda pozornice i koji ih zakriva od naših gledateljskih pogleda. Još jedna redateljska invencija Marie-France Lahore – tjelesnost para Čehovljevih, njihova senzualnost mladenačke ljubavne zanesenosti, što ih čini tako različitim od bračnoga para Tolstojevih kojima je u staračkom životu poprilično dosadno. Mlada glumica Camille Cottin neodoljiva je kao spontana i šarmantna, ta kratkovidna, u životu nespretna, a na sceni samouvjerena glumica Olga Knipper, supruga Antona

Pavloviča Čehova. Sam Čehov u interpretaciji Vincenta Primaulta suptilno je duhovit, obazriv i nježan pisac na početku karijere.

Zvučna kulisa predstave diskretno je istkana od već spomenutoga zuja komaraca, potom pjeva čuka, zvuka odlaska kočije, kukurikanja pijetla, a u živo u jednom trenutku Jean-Claude Drouot otpjeva ulomak arije Lenskog iz opere *Eugenij Onjegin*, podsjećajući nas na još dvije grdosije ruske umjetnosti: Aleksandra Sergejeviča Puškina i Petra Iljiča Čajkovskog.

Mlada kazališna spisateljica i novinarka Delphine de Malherbe prikaz predstave *Čehov je Tolstoj rekao zbogom* u tekstu *Kad si velikani rade scene*³ započinje rečenicama: *To je prava divota. Jedan od najboljih tekstova ove godine. Koliko zabavan i privlačan jednako toliko i snažan i poučan, a završava zaključkom: Ako treba znati da su se u stvarnosti dvojica autora jedan drugome divili, ne treba ni pod kojom izlikom propustiti ovu komediju u kojoj se oni jedan drugome suprotstavljaju.*

Poslije odgledane predstave⁴ sjedila sam u caféu Kazališta Silvije Monfort s prevoditeljicom Andrejom Pučnik i redateljicom Marie-France Lahore, razgovarale smo o njihovu radu na tekstu i predstavi, kad nam je prišao jedan od gledatelja i čestitao redateljici na odličnom uprizorenju. Hvalio je i režiju i tekst i glumce i zaključio: "Trebalo bi ovakvu predstavu napraviti o Victoru Hugou!"

Dakle, predstava se francuskim gledatelja i izravno dotakla. A prilikom prosudbe još jednoga uprizorenja teksta Mire Gavrana imat će publika ovogodišnjeg festivala Off Avignona, gdje Roseau Théâtre⁵, ponovno u prijevodu Andreje Pučnik, a u režiji Marie-Françoise i Jean-Claudea Brochea od 6. do 28. srpnja izvodi *Kreontovu Antigonu*. Obecavajući je to *entré*e hrvatskoga dramskog pisca Mire Gavrana u francusko kazalište.

¹ Théâtre Silvia Monfort, 106, rue Brancion, 75015 Paris

² www.theatresilviamonfort.com

³ *Quand les génies se font des scènes* u Le Journal du dimanche, 25. ožujka 2007.

⁴ Repiza odigrana 11. ožujka 2007. u 16 sati. Gledalište je bilo odlično popunjeno, pozornost publike tijekom predstave naglašena, a pozdrav pjeskom na kraju topao. Prisluskivala sam malo i spontane komentare na izlasku iz dvorane: *Na početku mi se učinilo presporo, ali kasnije me je priča potpuno obuzela! Vrlo dobra predstava! Sjajno glumljeno!*

⁵ www.roseautheatre.org